

CONDITIONS FOR PROVIDING INTERNATIONAL PROTECTION UNDER THE CURRENT BULGARIAN LEGISLATION

Abstract: The current article examines the conditions according to Bulgarian legislation for providing international protection of refugees.

Author information:

Silviya Saltirova-Radkova
Assoc. Prof., PhD,
Konstantin Preslavski University of Shumen
✉ s.radkova@shu.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:
refugees, international protection of refugees,
humanitarian status

Преодоляването на бежанската криза от последните няколко години се превърна в един от основните приоритети на Европейския съюз при осъществяване на политиката по заетостта и социалните въпроси. Едни от най-засегнатите страни бяха и остават държавите-членки, които се намират по външните граници на съюза, като България.

Чл. 14, т. 1 от Всеобщата декларация за правата на човека [1] гарантира правото на всеки човек да търси и да получи убежище в други страни, когато е преследван. Освен Всеобщата декларация за правата на човека, през 1993 г. България се присъедини и към Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г. [2] и Протокола за статута на бежанците от 1967 г. [3]. Така на практика нашата държава призна правото на закрила на лица, които поради основателен страх от преследване по причина на своята религия, политически убеждения, раса, националност, принадлежност към определена социална група са напуснали страните си на произход и не могат или не желаят да се възползват от тяхната закрила [4].

Като отговор на присъединяването на Република България към Конвенцията за статута на бежанците, през 1999 г. беше приет Закона за бежанците [5], който беше отменен със Закона за убежището и бежанците (ЗУБ) от 2002 г. [6].

Съгласно разпоредбите на ЗУБ Република България предоставя два вида закрила – международна и временна [6, Art. 1a (1)], като международната закрила се предоставя по силата на Конвенцията за статута на бежанците, съставена в Женева на 28 юли 1951 г., и Протокола за статута на бежанците от 1967 г., ратифицирани със закон, на международни актове по защита правата на човека и на ЗУБ и включва статут на бежанец и хуманитарен статут.

В тази връзка с настоящата статия ще бъде разгледана правната уредба на предоставяната от България международна закрила.

1. Понятието „бежанец“ съгласно Закона за убежището и бежанците

Съгласно разпоредбата на чл. 8, ал. 1 от Закона за убежището и бежанците [6] статут на бежанец в Република България може да получи лице, което „поради основателни опасения от преследване, основани на раса, религия, националност, политическо мнение или принадлежност

към определена социална група, се намира извън държавата си по произход и поради тези причини не може или не желае да се ползва от закрилата на тази държава или да се завърне в нея“.

Определението на понятието „бежанец“ в Закона за убежището и бежанците е в унисон с възприетото в международното право разбиране за бежанец.

За бежанци се смятат и съпругът на чужденец с предоставен статут на бежанец и техните малолетни и непълнолетни, невстъпили в брак, деца, доколкото това е съвместимо с личния им статус или не са налице обстоятелства по чл. 12, ал. 1 от ЗУБ [6], т.е. обстоятелства, при наличието на които не може да бъде предоставен статут на бежанец.

Самото преследване представлява „...нарушаване на основните права на човека или съвкупност от действия, които водят до нарушаване на основните права на човека, достатъчно тежки по своето естество или повторяемост“ [5, Art. 8 (4)].

Действията, в които се изразява преследването могат да бъдат:

- физическо или психическо насилие, включително сексуално насилие;
- правни, административни, полицейски или съдебни мерки, които са дискриминационни сами по себе си или се прилагат по дискриминационен начин;
- наказателно преследване или наказания, които са непропорционални или дискриминационни;
- отказ на съдебна защита, който се изразява в непропорционално или дискриминационно наказание;
- наказателно преследване или наказания за отказ да бъде отбита военна служба в случай на военни действия, когато военната служба би предполагала извършването на престъпление или на деяние по чл. 12, ал. 1, т. 1 – 3 от ЗУБ [6];

• действия, насочени срещу лицата по причина на техния пол или срещу деца.

Важен момент в тази връзка е разпоредбата на чл. 8, ал. 6 от ЗУБ [6], която определя, че опасенията от преследване може да се основават на събития, настъпили, след като чужденецът е напуснал държавата си по произход, или на дейност, извършена от него след отпътуването му, особено ако се установи, че тази дейност представлява израз или продължение на убежденията или ориентацията, изразявани в държавата по произход, освен когато тя е извършена единствено с цел чужденецът да получи международна закрила по този закон.

Като категория разселени лица бежанците следва да се отличават от т.нар. икономически мигранти и от вътрешно разселените лица. За разлика от бежанците икономическите мигранти „доброволно напускат своята страна по икономически причини“, а вътрешно разселените лица „не преминават през международни граници“ [6, р. 9].

2. Предоставяне на статут на бежанец

Съгласно разпоредбата на чл. 8, ал. 1 от ЗУБ [6] статут на бежанец се предоставя на лице, което отговаря на следните условия:

- намира се извън държавата си по произход поради основателни съмнения от преследване, основани на раса, религия, националност, политическо мнение или принадлежност към определена социална група;
- поради тези причини то не може или не желае да се ползва от закрилата на тази държава или да се завърне в нея.

За предоставянето на такъв статут е без значение обстоятелството дали чужденецът принадлежи към тези раса, религия, националност, социална група, или изразява политическо мнение, които са в основата на преследването. Достатъчно е органът или организацията, осъществяваща преследването, да смята, че чужденецът има такава принадлежност.

Чл. 12, ал. 1 от ЗУБ [6] определя случаите, при които не се предоставя статут на бежанец. Съгласно тази законова разпоредба статут на бежанец не се предоставя на чужденец:

- за когото има сериозни основания да се предполага, че е извършил деяние, което съгласно българските закони и международните договори, по които Република България е страна, е определено като военно престъпление или като престъпление против мира и човечеството;

- за когото има сериозни основания да се предполага, че е извършил тежко престъпление от неполитически характер извън територията на Република България;

- за когото има сериозни основания да се предполага, че извършва, подбужда, подпомага, участва в обучение или приготвяне за извършване на действия, противоречащи на целите и принципите на Организацията на обединените нации (ООН), уредени в Преамбюла и в чл. 1 и 2 от Хартата на ООН, както и в резолюциите ѝ, относно мерките за борба с международния тероризъм;

- който се ползва от закрилата или помощта на органи или организации на Организацията на обединените нации, различни от Върховния комисар на Обединените нации за бежанците; когато тази закрила или помощ не е преустановена и положението на лицето не е установено, съгласно съответната резолюция на Организацията на обединените нации, това лице може да се ползва от привилегиите, произтичащи от Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г.;

- по отношение на когото компетентните органи в държавата по неговото постоянно местоживееие са признали правата и задълженията, произтичащи от гражданството на тази държава;

- за когото има сериозни основания да се предполага, че представлява заплаха за националната сигурност;

- който веднъж осъждан с влязла в сила присъда за тежко престъпление представлява заплаха за обществото.

3. Предоставяне на хуманитарен статут

Другата мярка за международна закрила по ЗУБ [6] е предоставянето на хуманитарен статут.

Съгласно разпоредбата на чл. 9, ал. 1 от закона [6] „Хуманитарен статут се предоставя на чужденец, който не отговаря на изискванията за предоставяне на статут на бежанец и който не може или не желае да получи закрила от държавата си по произход, тъй като може да бъде изложен на реална опасност от тежки посегателства, като:

1. смъртно наказание или екзекуция, или
2. изтезание, нечовешко или унизително отнасяне, или наказание, или
3. тежки заплахи срещу живота или личността на цивилно лице поради безогледно насилие в случай на въоръжен международен или вътрешен конфликт.“

Тези посегателства могат да бъдат извършени от различни субекти:

- държавата;
- партии или организации, които контролират държавата или значителна част от нейната територия;

- недържавни субекти, ако може да бъде доказано, че държавата, партиите или организациите, които контролират държавата или значителна част от нейната територия, включително международни организации, не могат или не желаят да предоставят закрила срещу тежки посегателства.

Реалната опасност от тежки посегателства може да се основава на събития, настъпили, след като чужденецът е напуснал държавата си по произход, или на дейност, извършена от него след отпътуването му, особено ако се установи, че тази дейност представлява израз или продължение

на убежденията или ориентацията, изразявани в държавата по произход, освен ако тя е извършена единствено с цел чужденецът да получи международна закрила по този закон.

Закрилата срещу тежки посегателства може да бъде предоставена от държавата, партии или организации, включително международни организации, които контролират държавата или значителна част от нейната територия, при условие че те желаят и могат да предложат ефективна закрила, до която чужденецът има достъп и която няма временен характер.

Хуманитарен статут може да не се предостави, когато в една част на държавата по произход не съществува реален риск чужденецът да понесе тежки посегателства, при което той може сигурно и законно да пътува и да получи достъп до тази част на държавата, както и може основателно да се очаква да се установи там.

Хуманитарен статут се предоставя и на членовете на семейството на чужденец с предоставен хуманитарен статут, доколкото това е съвместимо с личния им статус и ако не се налице пречки за това.

Когато чужденец с предоставен хуманитарен статут сключи брак с друг чужденец, той може да получи хуманитарен статут само на собствено основание.

Хуманитарен статут може да бъде предоставен и по други причини от хуманитарен характер, както и поради причините, посочени в заключенията на Изпълнителния комитет на Върховния комисар на Организацията на обединените нации за бежанците.

Съгласно чл. 12, ал. 2 от ЗУБ [6] хуманитарен статут не се предоставя на чужденец:

- за когото има сериозни основания да се предполага, че е извършил деяние, което съгласно българските закони и международните договори, по които Република България е страна, е определено като военно престъпление или като престъпление против мира и човечеството;

- за когото има сериозни основания да се предполага, че извършва, подбужда, подпомага, участва в обучение или приготвяне за извършване на действия, противоречащи на целите и принципите на Организацията на обединените нации (ООН), уредени в Преамбюла и в чл. 1 и 2 от Хартата на ООН, както и в резолюциите ѝ, относно мерките за борба с международния тероризъм Конвенцията на ООН е правен продукт от огромно значение. П. Воденова пише, че [9, с.67] Наличието на конкретни или нерешени проблеми, както и проблеми с недостатъчни решения е от съществено значение за създаването на продукт, който би могъл да има бъдещо приложение.;

- за когото има сериозни основания да се предполага, че е извършил тежко престъпление;

- който е извършил извън територията на Република България престъпление, за което българският закон предвижда наказание лишаване от свобода, и е напуснал държавата си по произход единствено с цел да избегне наказателното преследване, освен ако това преследване застрашава живота му или е нечовешко или унижително;

- за когото има сериозни основания да се предполага, че представлява заплаха за обществото или за националната сигурност.

Заключение

„Миграционните процеси днес са неизменен дял от процесите на глобализацията“ [8, р. 6]. Те са предизвикани от различни фактори, но най-значимите от тях, както подчертава Веселина Илиева [8, р. 6] са социално-икономическите.

Като част от външната граница на Европейския съюз България се сблъска и ще продължава да се сблъсква с проблемите, свързани с тези миграционни процеси. Ето защо приемането на ясни критерии и правила за осъществяване на закрила на бежанците трябва да бъде приоритет на нашата държава

Законът за убежището и бежанците [6], като основен национален нормативен акт, уреждащ статута на бежанците, предвижда отделните видове закрила, които България предоставя, както и условията, на които чужденците трябва да отговарят, за да получат тази закрила. Тези разпоредби са в унисон с международните актове, по които България е страна и до голяма степен възпроизвеждат техните текстове.

Правният анализ на нормативната уредба показва, че от гледна точка на законодателството, България е възприела адекватни правила за определяне на условията за предоставяне на международна закрила на бежанците. Въпреки това следва да се подчертае, че осъществяването на ефикасна и ефективна държавна политика в която и да е сфера от обществения живот, включително и политиката по предоставяне закрила на бежанците, не приключва с приемането на нормативните актове, а включва и тяхното изпълнение. Извън обхвата на настоящата статия остава въпросът за практическото приложение на тези правила, който трябва да бъде обект на отделен анализ. Едва след неговото изясняване може да се получи ясна картина на готовността на Република България да посрещне проблемите, свързани с миграционните процеси в Европа.

References:

1. United Nations General Assembly, *Universal Declaration on Human Rights*. 1948.
2. United Nations General Assembly, *Convention Relating to the Status of Refugees*. 1951.
3. United Nations General Assembly, *Protocol relating to the Status of Refugees*. 1967.
4. Council of Ministers of the Republic of Bulgaria, „National Program for the Integration of Refugees in the Republic of Bulgaria (2005 - 2007)“, 2005.
5. National Assembly of the Republic, „Zakon za bezhantsite“, *DV, issue, 53 from June 11, 1999, Revoked DV, issue 54 from May 31, 2002*.
6. National Assembly of the Republic of Bulgaria, „Zakon za ubezhisteto i bezhantsite“, *DV, issue 54 from May 31, 2002*.
7. V. Ilieva, *Normativen analiz na ponyatiyata „bezhanets“, „dete bezhanets“ i „bezhanska vulna“*. Shumen: Izdatelstvo na Shumenski Universitet „Episkop Konstantin Preslavski“, 2018.
8. V. Ilieva, *Sotsialna identifikatsiya na detsata bezhantsi v Bulgariya*. Shumen: Izdatelstvo na Shumenski Universitet „Episkop Konstantin Preslavski“, 2018.
9. Ivanova D., Vodenova P. *Outsourcing in Design-Process – Problems and Opportunities*, Science Journal, Vol.8, Issue 1, Sofia 1/2019, ISSN 1314-6149, Faculty of Forest Industry – University of Forestry – Sofia, 2019, p.93-100